

Roofvogeltrek in voorjaar 1977 op de Col de l'Escrinet, Ardèche

Adriaan Guldemond

Op de Col de l'Escrinet is in 1982 een trektelpost gestart, waar jaarlijks, met een onderbreking in de periode 1994-2001, wordt geteld. In 1977 heb ik onder de Col voor het eerst systematische tellingen aan de roofvogeltrek gedaan. Deze tellingen worden hier beschreven en vergeleken met latere tellingen.

De Col de l'Escrinet (787 m) in de Ardèche in ZO-Frankrijk is gunstig gelegen om de voorjaarstrek van zangvogels en roofvogels te observeren. Met het Rhône-dal ten oosten en met de Cevennen ten noordwesten (Figuur 1), en lokaal met 'bergen' van net boven de 1000 m aan beide zijden van de Col, vindt hier een gestuwde trek plaats in noordoostelijke richting omdat vogels ervoor kiezen om het Coiron-massief op het laagste punt, de Col, over te steken (Figuur 2).

Mijn familie had een huisje onder deze pas, genaamd Le Vernet, dat op 640 m hoogte ligt en waar wij met Pasen (eind maart-april) regelmatig verbleven. Uit eerdere jaren vanaf 1973 was al gebleken dat in deze periode veel (roof)vogels doortrekken, met de Zwarte Wouw als meest talrijke roofvogel met soms meer dan 100 individuen per dag. Dat vroeg om meer systematische tellingen!

Aanpak

In 1977 is in de periode 28 maart tot en met 10 april (14 dagen) dagelijks geteld in het kader van het vak Diergeografie tijdens mijn studie biologie aan de (toenmalige) Landbouw Hogeschool Wageningen. De begeleiding was in handen van Buul Docters van Leeuwen. De resultaten zijn in een doctoraalverslag vastgelegd (Guldemond 1978). Inspiratie werd opgedaan in het rapport van Bijlsma (1976), die de ongestuwde najaarstrek op de Sysselt, een bosgebied ten oosten van Ede, volgde.

Waarnemingen werden gedaan tussen 8 en 17 uur met een gemiddelde van vijf en een half uur per dag en een minimum van 50 minuten (op 29 maart toen het de hele dag sneeuwde) tot een maximum van 8.30 u op 4 april (Tabel 1). Waarnemingen werden met een 10x40 kijker gedaan, dus zonder telescoop.

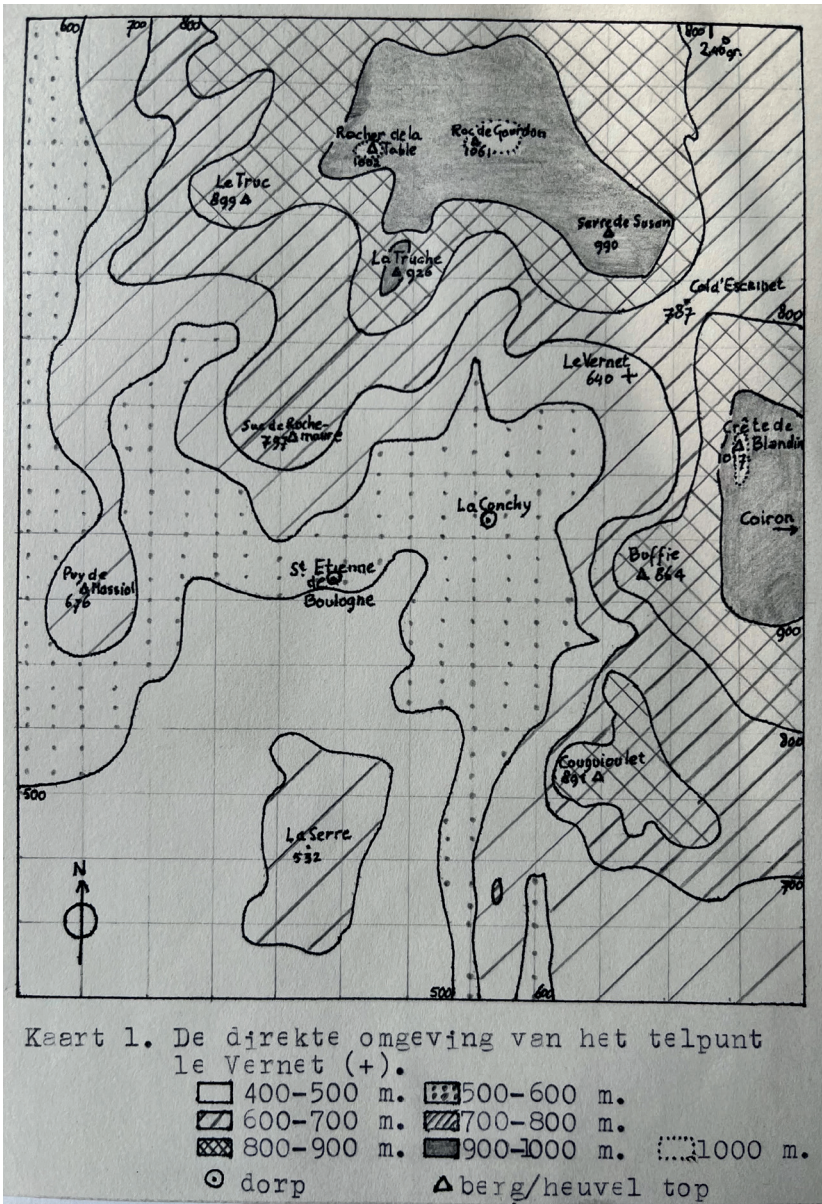
Weer

Op de tweede teldag (29 maart) draaide de tot hard aantrekkende wind van zuidwestelijke naar noordelijke richting. Deze voerde koude polaire lucht aan met temperaturen tot onder het vriespunt met regelmatig sneeuw-, hagel- en regenbuien. Van 1 tot 4 april was het vrij rustig weer met zwakke tot matige wind uit het zuidwesten en overdag temperaturen tussen de 4 en 15 graden. Op 5 april en vanaf 8 april draaide de wind

weer naar het noorden en werd deze stevig tot hard, met schraal en koud weer als gevolg (Tabel 1). Al met al was deze telperiode kouder dan in de voorgaande vier jaren.

Figuur 1. Veronderstelde trekbanen van roofvogels in het voorjaar door het gebergte van ZO-Frankrijk (uit Guldemond 1978). *Presumed routes of raptor migration in spring in SE-France. Routes de migration probable des rapaces en printemps en sud-est France.*

Figuur 2. Positie van trektelpost Le Vernet aan de voet van Col de l'Escripet, ZO-Frankrijk. Position of counting site Le Vernet near Col de l'Escripet, SE-France. Alentours du point d'observation Le Vernet sous le Col de l'Escripet.

Tabel 1. Teldagen en weersomstandigheden in 1977, Le Vernet aan de voet van Col de l'Escrinet, ZO-Frankrijk. *Dates and duration of counts and weather conditions in spring 1977, Le Vernet near Col de l'Escrinet, SE-France. Heures d'observations et conditions météorologiques, Le Vernet, Col de l'Escrinet, printemps 1977.*

Dag	Uren/min	Bewolking	Windrichting	Windkracht
Day	hr/min	Cloud cover	Wind direction	Wind force
28 maart	5.30	70-100	ZW	Matig
29 maart	0.50	100	N	Hard
30 maart	4.05	0-100	NO-N	Hard
31 maart	6.40	100-0	NO	Matig
1 april	7.00	0-50	ZW	Zwak
2 april	2.25	100	ZW	Zwak
3 april	8.10	20-100	ZW	Stevig
4 april	8.30	20-100	ZW	Matig
5 april	7.15	80-0	NO/O	Hard
6 april	7.00	80-100	Z/ZW	Matig
7 april	8.05	80-100	ZW	Matig
8 april	6.20	80-20	NO-O	Hard
9 april	2.30	50-10	N	Hard
10 april	3.35	5-100	N	Hard

Foto 1. Noordwaarts zicht vanaf Aubenas richting van Col de l'Escrinet (ongeveer 15 km) (Foto: Jan A. Guldemond). *View in northern direction from Aubenas towards Col de l'Escrinet. Vue en direction nord de Aubenas à la direction du Col de l'Escrinet.*

Resultaten

Losse waarnemingen 1973-1976

In de periode 1973-76 zijn incidentele, niet-systematische waarnemingen verricht. Van deze vier jaren overlappen alleen 1973 en 1976 elkaar voor 5 dagen (Bijlage 1). De Zwarte Wouw was de meest waargenomen roofvogel met in totaal 460 exemplaren, gevolgd door de Torenvalk (44), Sperwer (14) en Bruine Kiekendief (12). Zeldzame doortrekkers waren Visarend (4-9) en Grauwe Kiekendief (4-6).

Tabel 2. Waarnemingen van roofvogels op de Col de l'Escrinet van 28 maart tot en met 10 april 1977. *Raptors count at Col de l'Escrinet in 28 March-10 April 1977. Observations des rapaces sous le Col de l'Escrinet pendant la période 28 Mars-10 Avril 1977.*

Soort <i>Species</i>	28	29	30	31	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Som
Zwarte Wouw <i>M. migrans</i>	26		14	27	10	1	56	50	16	72	60	28		1	361
Rode Wouw <i>M. milvus</i>				2	1		1	1	1			2			8
Bruine Kiek <i>C. aeruginosus</i>			1	6	8	1	4	6	40	24	7				97
Grauwe Kiek <i>C. pygargus</i>															3
Kiekendief <i>Circus</i> spp.				3		1				3					7
Buizerd <i>B. buteo</i>	6			4	5		15	12	7	15	18	8		7	97
Wespendief ? <i>P. apivorus</i> ?										4	1	1			6
Visarend <i>P. haliaetus</i>	2			1	3		3	3	5	3		3		6	29
Slangenarend <i>C. gallicus</i>							3	1	1	4	1	1			11
Sperwer <i>A. nisus</i>				5	2		2	7	8		7	6		1	38
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>				5	5		6	2	37	12	7	8		2	84
Sperwer/Torenv. <i>Acc/Falco</i>				1	2		1		1	1				1	7
<i>Buteo/Milvus</i>	4		3	2	7		25	4	2	14	5	1			67
Totaal <i>Total</i>	38	0	18	56	43	3	116	86	118	152	106	58	0	18	815

Telling 1977

In 1977 werden tijdens de telling over de periode van 14 dagen in totaal 815 roofvogels waargenomen (Tabel 2). Het merendeel waren Zwarte Wouwen (316 exemplaren), gevolgd door *ex aequo* Bruine Kiekendief (97), Buizerd (97) en Torenvalk (84). Sperwer (38) en Visarend (29) volgden op enige afstand en Slangenarend (11), Rode Wouw (8), Wespendief (6, maar zie bespreking hieronder) en Grauwe Kiekendief (3) sluiten de rij. In totaal werden 734 roofvogels op soort gedetermineerd. Verder kon ik een aantal roofvogels niet op soort brengen: dit betrof 'roofvogel' (67, waarschijnlijk Buizerd of wouw), kiekendief (7) en Sperwer/Torenvalk (7) (Tabel 2).

Hieronder bespreek ik de afzonderlijke soorten meer in detail en vergelijk die met de waarnemingen van migration.net over de periode 1984-2022 (Bijlage 2; let op: in de jaren 1991 en 1994-2001 zijn geen waarnemingen gedaan). Op deze site zijn naast de aantallen ook de trekverlopen over het seizoen te zien.

Zwarte Wouw *Milvus migrans*

Met 49% van de op soort gedetermineerde roofvogels was de Zwarte Wouw in 1977 de talrijkste doortrekker met 316 exemplaren. Doortrek vond plaats met een piek in de ochtend en twee pieken in de middag. Dit is vergelijkbaar met de voorjaarsdoortrek

op Gibraltar (Evans & Lathbury 1973). Zwarte Wouw is een echte thermiektrekker (Bijlsma 1976). De Zwarte Wouw was de soort met de grootste gemiddelde groeps grootte (4.0). De grootste groep betrof 26 exemplaren en slechts 12% van de Zwarte Wouwen vloog solitair.

Foto 2. Groepje Zwarte Wouwen op voorjaars trek, jaren zeventig, Col de l'Escrinet (Foto: Jan A. Guldemond). *Flock of migrating Black Kites, Col de l'Escrinet, spring 1970s. Milans noir.*

De Zwarte Wouw is over alle jaren de talrijkste doortrekker op de Col de l'Escrinet met een gemiddelde van 2175 exemplaren per jaar en een zwaartepunt van de doortrek van half maart tot half april. De tellingen in 1977 vielen dus in een goede periode.

Bruine kiekendief *Circus aeruginosus*

In 1977 was de Bruine Kiekendief met 97 exemplaren, samen met de Buizerd, de op één na talrijkste doortrekker. Er is een zwak tweetoppig doortrekverloop over de dag. Op 5 april trokken 40 exemplaren door. De mannetjes trokken iets eerder door dan de vrouwtjes, zoals ook Agostini & Pannucio (2010) aangeven.

Gemiddeld trokken er over alle jaren 467 bruine kiekendieven per jaar door met een zwaartepunt tussen eind maart en half april.

Buizerd *Buteo buteo*

De Buizerd was een lastige klant. Het was niet altijd duidelijk of het lokale broedvogels betrof of trekkers. In totaal werden in 1977 97 Buizerds gezien, die (deels) waarschijnlijk tot de lokale vogels behoorden.

Op de Col de l'Escrinet werden jaarlijks over de hele telperiode gemiddeld 1121 Buizerds geteld met de grootste doortrek van half maart tot half april.

Torenvalk *Falco tinnunculus*

De Torenvalk was talrijk in 1977 met 84 exemplaren. De doortrek was vrij gelijkmatig over de dag verspreid. Bij tegenwind vlogen de vogels laag over, en ze waren dan goed te tellen. Met zonnig weer vlogen de Torenvalken hoog en werden ze soms pas gezien als een groep grotere vogels, zoals Zwarte Wouwen, werd waargenomen en deze met de verreijkjer werden geobserveerd. Zij kunnen daardoor makkelijk zijn gemist, wat ook geldt voor Sperwers.

Op de Col de l'Escrinet werden over de hele telperiode gemiddeld 495 exemplaren per jaar geteld, met een zwaartepunt tussen half maart en half april.

Sperwer *Accipiter nisus*

In 1977 was de Sperwer met 38 exemplaren weinig talrijk. De doortrek was iets sterker in de middag. Het trekverloop over de waarnemingsperiode komt redelijk overeen met die van de Torenvalk. Beide soorten hebben een vergelijkbare trekstrategie, ze zijn meest solitair en trekken zich weinig van slecht(er) weer aan, alhoewel de Sperwer meer dan de Torenvalk van de thermiek gebruik maakte (zie Glutz von Blotzheim *et al.* 1971). Op Col de l'Escrinet werden over de hele periode gemiddeld 585 ex. gezien, met een zwaartepunt tussen half maart en begin april.

Foto 3. Visarend op voorjaarstrek, jaren zeventig, Col de l'Escrinet (Foto: Jan A. Guldemond). *Migrating Osprey, Col de l'Escrinet, spring 1970s. Balbusard pêcheur.*

Visarend *Pandion haliaetus*

Het was voor mij onverwacht dat de Visarend een regelmatige doortrekker was. In de periode 1973-76 had ik er al tussen de vier en negen gezien. Tijdens de tellingen in 1977 werden 29 exemplaren waargenomen. De Visarend trok vrij regelmatig over de dag door, met een kleine piek op het midden van de dag. Ook was het doortrekverloop

van de Visarend over de waarnemingsperiode gelijk verdeeld, wat aangeeft dat de Visarend zich weinig door het weer laat beïnvloeden (Thiollay 1967).

Op de Col werden over de hele telperiode gemiddeld 96 exemplaren gezien, met een zwaartepunt tussen eind maart en half april. De Visarenden trekken hier door naar hun broedgebieden in Duitsland, Polen en Scandinavië (Moreau 1972).

Slangenarend *Circaetus gallicus*

Ik wist al dat de Slangenarend in het gebied direct ten zuiden van de Col de l'Escrinet broedde met naar schatting twee broedparen. In het voorjaar werd vanuit Le Vernet soms een baltsende vogel gezien en de zilvermeeuwachtige roep gehoord. Eén keer werd een baltsvlucht gezien met het mannetje zachtjes roepend onder het vrouwtje, terwijl ze aan het schroeven waren. In 1977 werden 11 Slangenarenden gezien, waarschijnlijk dus lokale broedvogels.

Over de Col de l'Escrinet trokken wel degelijk slangenarenden door met over alle jaren gemiddeld 47 exemplaren per jaar. Het zwaartepunt van de trek vindt plaats van begin maart tot begin april.

Foto 4. Slangenarend nabij Col de l'Escrinet, voorjaar, jaren zeventig (Foto: Jan A. Guldemond). *Short-toed Snake Eagle, Col de l'Escrinet, spring 1970s. Circaète Jean-le-Blanc.*

Rode Wouw *Milvus milvus*

De Rode Wouw was met acht exemplaren een schaarse doortrekker, die altijd solitair werd waargenomen.

Over alle jaren trokken er op de Col de l'Escrinet gemiddeld 238 exemplaren per jaar door. De meeste Rode Wouwen trokken van half februari tot half april door.

Wespendief *Pernis apivorus*

De Wespendief werd met zes exemplaren weinig gezien tijdens de tellingen in 1977, alleen in de periode 6-8 april. Dat geringe aantal bevreemdt niet gegeven dat de doortrek van Wespendieven veel later in het seizoen plaatsvindt. Nu terugkijkend naar

de telling in 1977 denk ik dat ik de Wespendif verkeerd gedetermineerd heb, en dat het toch, grotendeels, Buizerds betrof. Ik weet dat ik het toen een lastige soort vond om te herkennen. Als je naar de gegevens kijkt op migration.net voor de doortrek van de Wespendif op de Col de l'Escrinet, dan vallen de eerste waarnemingen van de wespendif in de vijfdaagse periode van 7 april. Wespendifen zien is dus niet onmogelijk, maar niet erg waarschijnlijk. Deze zes 'wespendifen' zijn daarom in de tabellen met een ? aangeduid.

Op de Col de l'Escrinet is de wespendif talrijk en werden over de hele telperiode gemiddeld 1879 exemplaren per jaar gezien. Dit is een onderschatting, omdat het zwaartepunt van de trek in mei valt. Op de Col werd in 12 van de 30 jaren ook in mei waargenomen. Berekend over die jaren is het gemiddelde aantal wespendifen 2312 per jaar, met een uitschieter van bijna 6700 exemplaren in 2010.

Foto 5. Grauwe Kiekendief op voorjaarstrek, Col de l'Escrinet, jaren zeventig (Foto: Jan A. Guldmond). *Montagu's Harrier on spring migration, Col de l'Escrinet, 1970s. Busard cendré.*

Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*

De Grauwe Kiekendief was voor mij ook een verrassende doortrekker. In de periode 1973-76 werden er jaarlijks vier tot zes gezien, de meeste in de tweede helft van april. Tijdens de tellingen in 1977 werd de Grauwe Kiekendief weinig waargenomen, slechts drie exemplaren (één man, twee vrouw/1ste jaar).

Op de Col de l'Escrinet is de soort schaars en werden over de hele telperiode gemiddeld 13 exemplaren per jaar gezien, met een maximum van 30 exemplaren. Het zwaartepunt van de trek vindt plaats van eind maart tot eind april.

Discussie

Tijdens de korte telperiode in 1977 (14 dagen) zijn de meeste roofvogelsoorten gezien die ook op de Col de l'Escrinet vanaf 1984 zijn waargenomen. Ook de volgorde van talrijkheid van die soorten komt redelijk overeen: Zwarte Wouw met stip op één en Grauwe Kiekendief het minst waargenomen. De Wespendif die over de telperiode 1984-2022 de tweede plaats inneemt, werd in 1977 nauwelijks/niet gezien. Maar de waarnemingsperiode in 1977 was veel te vroeg omdat de Wespendif in mei doortrekt. Relatief zijn er wat meer Bruine Kiekendieven en Visarenden gezien in 1977 vergeleken met de gemiddelde jaarlijkse doortrek in de periode 1984-2022.

Omdat de waarnemingen in 1977 niet op de Col de l'Escrinet zijn gedaan, maar 147 m lager, kan dat negatief van invloed zijn geweest op het aantal roofvogels dat is gezien. Wel lag de telpost precies onder de aanliegroute naar de Col (Figuur 2). Door de lagere ligging kon misschien voor Buizerd en Slangenarend ook minder/niet goed worden vastgesteld of het trekkende of lokale individuen betrof.

Niet waargenomen vogels

De periode van 28 maart tot en met 10 april 1977 valt in een goede tijd om de meeste roofvogels op trek waar te nemen. Half maart tot half april is voor veel roofvogels een belangrijke doortrekperiode. De kans om een soort waar te nemen hangt af van de waarneempriode, de talrijkheid van een soort, het aantal en de deskundigheid van de waarnemers en de gebruikte apparatuur (telescoop!). De waarneempriode was, zoals eerder besproken, niet passend voor de Wespendif. De Boomvalk, die op de Col de l'Escrinet jaarlijks gemiddeld met 42 exemplaren wordt waargenomen, werd in 1977 helemaal niet gezien, omdat deze ook pas vanaf half april doortrekt. Ook zijn Blauwe Kiekendief (gemiddeld 13 exemplaren per jaar), Smelleken (12 exemplaren), Slechtvalk (7 exemplaren) en Havik (6 exemplaren) niet gezien. De op de Col de l'Escrinet in heel klein aantal waargenomen Dwergarend (gemiddeld 2 per jaar) is ook niet gezien. Deze broedt in Midden-Frankrijk tot aan de Seine (Keller *et al.* 2020; circa 600-800 broedparen in Frankrijk, European Environment Agency).

Op de Col de l'Escrinet zijn vanaf 2004 Vale Gier en Monniksgier bijna jaarlijks waargenomen, met een maximum van 401 respectievelijk 14 exemplaren (Bijlage 2). Dat heeft alles te maken met de groeiende gierenpopulaties in de Cevennen en de Provence (Keller *et al.* 2020). Dit zijn echter geen trekvogels, maar zwervers. Sporadische doortrekkers op de Col zijn Steppekiekendief, die vanaf 2005 wordt waargenomen, en Roodpootvalk (zie migraction.net; Bijlage 2).

Jachtperikelen op de Col de l'Escrinet

Sinds 1982 wordt de telling van de voorjaarstrek op de Col de l'Escrinet georganiseerd (en sinds 1984 worden de aantallen gerapporteerd), tegenwoordig door de organisaties CORA (Centre Ornithologique Rhône-Alpes), LPO Drôme (Ligue pour la protection des oiseaux) en FRAPNA (France Nature Environnement) onder de paraplu van Collectif 'Escrinet Col Libre'. Ze houden ook open dagen, Fête de la Nature Nature/Tête En l'Air, waarbij iedereen welkom is om met de vogeltrek kennis te maken. Resultaten

van deze tellingen zijn op migraction.net beschikbaar (migraction.net; dit betreft de telgegevens die op verschillende manieren te raadplegen zijn en jaarverslagen).

De tellingen zijn niet zonder slag of stoot tot stand gekomen, maar mét slag en stoot. Op de Col werd op grote schaal illegaal gejaagd, waarbij buiten het jachtseizoen vele vogelsoorten werden geschoten, met name duiven, en zelfs roofvogels. De tellingen in de jaren tachtig startten dan ook als een protest tegen deze illegale jacht. In 1991 werd in Frankrijk de Houtduif van de lijst van schadelijke soorten gehaald en werd de voorjaarsjacht op deze soort verboden. Jagers gingen echter door met hun illegale jacht op vooral Houtduif. Dit werd door de lokale autoriteiten oogluikend toegelaten. Dat heeft geleid tot confrontaties tussen jagers en vogelaars/natuurbeschermers. De conflicten liepen zo hoog op en de situatie werd voor de tellers zo gevaarlijk - een auto is de helling afgeduwd, vogelaars werden fysiek bedreigd - dat van 1994 tot en met 2001 helemaal geen tellingen verricht konden worden. Er is vervolgens gewerkt aan het 'pacificeren' van de relatie tussen jagers en vogelaars, waarbij ook speciale eenheden van het Office Nationale de la Chasse et de la Faune Sauvage (Brigades Mobiles d'Intervention) op de Col zijn ingezet.

Maar de spanning bleef en in 2012 ging het weer mis. In de nacht van 17 op 18 februari 2012 werden banken en tafels die de tellers hadden geplaatst door de jagers in de hens gestoken. Ook de bomen rond de telplek werden omgezaagd (Reporterre.net 2012; Ferus.fr 2012). De analyse is dat de jagers, die in de aanloop naar de presidentsverkiezing cadeautjes van president Sarkozy hadden gekregen, zoals de heropening van de jacht op ganzen tijdens de trek en de jacht op Wulp en Eidereend, dit als 'groen licht' zagen voor hun acties (Reporterre.net 2012).

In 2017 hadden de jagers opnieuw, kortstondig, succes: de prefect van de Ardèche verklaarde de Houtduif weer een 'schadelijke soort', waardoor de voorjaarsjacht tot 30 juni werd heropend. Dit besluit werd echter teruggedraaid door de milieuminister. Maar het blijkt dat de jagers nog steeds proberen de jacht op Houtduiven mogelijk te maken op de Col de l'Escrinet.

Trekvogels en actievoeren

Het belang van de Col de l'Escrinet kan niet genoeg onderstreept worden: als unieke plek voor het observeren van de roofvogeltrek in het voorjaar en voor de strijd tegen de illegale voorjaarsjacht.

In de eerste plaats is het een interessante Franse trekpost om de voorjaarstrek van roofvogels te volgen. Met gemiddeld bijna 7500 doortrekkende roofvogels per jaar en met uitschieters naar 12.000, zijn de aantallen aanzienlijk. Er zijn in Frankrijk nauwelijks andere telposten waar in het voorjaar bijvoorbeeld zoveel Visarenden worden gezien. Een andere telpost waar veel Visarenden worden gezien, is de Belvédère de Pierre-Aiguille in het Rhônedal. Deze ligt ten noordoosten van de Col de l'Escrinet en bevindt zich dus op dezelfde trekroute (Belvédère de Pierre-Aiguille; migraction.net). Op de herfsttrek zijn er andere Cols in Frankrijk waar veel grotere aantallen roofvogels doortrekken, zoals de Col d'Orgambideska in de westelijke Pyreneeën met 35.000-50.000 roofvogels (vooral Zwarte Wouw en Wespendif; migraction.net) of de Défilé de l'Ecluse in de Haut-Savoy vlak bij Zwitserland met gemiddeld in 1993-2017 35.000

roofvogels (vooral Buizerd, Zwarte Wouw en Wespandief; Birot-Colomb *et al.* 2019). Naast roofvogels trekken op de Col de l'Escrinet veel andere vogels langs met in totaal enkele 100.000-den waargenomen individuen (migracion.net). Vink en Boerenzwaluw zijn zeer talrijk met vaak meer dan 100.000 exemplaren, en verder zijn Sijs, Putter, Kneu, Europese Kanarie, Witte en Gele Kwikstaart, Graspieper, Veldleeuwerik en Spreeuw met 1000+ exemplaren talrijk. Maar ook de grote jongens en meisjes als Kraanvogel, Witte en Zwarte Ooievaar en Aalscholver trekken in aanzienlijke aantallen door. Zelf heb ik de Zwarte Ooievaar ook op trek gezien, wat voor mij een complete verrassing was. Een doortrekkend mannetje Wielewaal zal ik ook niet gauw vergeten. En daarnaast trekt op de Col de l'Escrinet ook de Houtduif door...

En dat brengt ons bij de strijd die op de Col de l'Escrinet werd, en wordt, gestreden tegen de illegale jacht, *le braconnage*, de stroperij. Zelf heb ik meegemaakt dat onze buurman in Le Vernet, de heer Louis C., vanaf zijn terras Veldleeuweriken uit de lucht schoot, waarvan er vervolgens één bij ons dood in de rozenstruik hing.

De strijd tegen de illegale jacht in Frankrijk heeft een lange geschiedenis (zie hierboven). Een klassiek geval is de Col d'Orgambideska, waar in de jaren zeventig een strijd werd geleverd door natuurbeschermers om de jacht in de herfst op de doortrekkende Houtduiven, plus nog van alles wat ook langskwam, aan banden te leggen. Vogelbeschermers zijn hier tegen in het geweer gekomen en hebben voor drie jaar de jachtrechten van deze Col gekocht (Taapken 1979). Het is inmiddels een beschermd natuurgebied en een toeristische trekpleister geworden, waar elk jaar door vrijwilligers de vogeltrek wordt geteld (Urcun 2012, Jaffre *et al.* 2013). Op de Col de l'Escrinet wordt een vergelijkbare strijd gestreden, waarbij er allereerst gewoon gevraagd wordt dat de bestaande wet wordt gehandhaafd. En dat blijkt, ook in Frankrijk, niet zo simpel. De arm van de jachtlobby is in Frankrijk nog steeds lang.

Dank

Ik dank Eefje den Belder voor het kritisch doorlezen van het artikel en het zoeken van literatuur en Rob Bijlsma voor de goede samenwerking in de totstandkoming van het artikel en de redactionele slag.

Summary/Résumé

Guldmond A. 2022. Raptor migration in spring 1977 at Col de l'Escrinet, Ardèche. De Takkeling 30: 245-262.

In SE-France, at the foot of Col de l'Escrinet, observations of spring migration of raptors were made in the 1970s. After preliminary migration counts in spring 1973-76, when mostly Black Kites *Milvus migrans* were observed, a full 14-day period was covered in 1977 (28 March-10 April, on average 5.5 h/day with a range of 50 min to 8.5 h). A total of 815 raptors were registered, of which 734 were identified to species. Black Kite was by far the most common migrant at this time of the year ($n=316$), followed by Mars Harrier *Circus aeruginosus* (97), Buzzard *Buteo buteo* (97), Kestrel *Falco tinnunculus* (47), Sparrowhawk *Accipiter nisus* (38), Osprey *Pandion haliaetus* (29), Short-toed Snake-eagle *Circaetus gallicus* (11), Red Kite *Milvus milvus* (8),

Honey-buzzard *Pernis apivorus* (6, but in hindsight probably wrongly identified) and Montagu's Harrier *C. pygargus* (3). Higher up on this Col, systematic spring raptor counts have been initiated from 1982 onwards (but with an observation gap in 1994-2001, the result of a long-running conflict with local hunters, who illegally shot raptors and Woodpigeons, a conflict that is not yet solved). The results of the 1977-count comply in detail with results of the counts from 1982 onwards, the latter covering a much larger part of the migration period and amounting to, on average, 7500 raptors passing northwards in spring (with a peak of 12,000).

Guldemon A. 2022. Migration des rapaces au printemps 1977 au Col de l'Escrinet, Ardèche. De Takkeling 30: 245-262.

Dans le sud-est de la France, au pied du Col de l'Escrinet, des observations de la migration pré-nuptiale des rapaces ont été faites dans les années 1970. Après des observations préliminaires de la migration au printemps 1973-76, lorsque la plupart des Milans noirs *Milvus migrans* ont été observés, une période de 14 jours a été couverte en 1977 (28 mars-10 avril, en moyenne 5,5 h / jour avec une variation de 50 min à 8,5 h). Au total, 815 rapaces ont été enregistrés, dont 734 ont été identifiés à des espèces. Le Milan noir était de loin le migrant le plus commun à cette période de l'année ($n = 316$), suivi de Busard des roseaux *Circus aeruginosus* (97), Buse variable *Buteo buteo* (97), Faucon crécerelle *Falco tinnunculus* (47), Épervier d'Europe *Accipiter nisus* (38), Balbuzard pêcheur *Pandion haliaetus* (29), Circaète Jean-le-Blanc *Circaetus gallicus* (11), Milan royal *Milvus milvus* (8), Bondrée apivore *Pernis apivorus* (6, mais probablement mal identifié) et Busard cendré *Circus pygargus* (3). Au Col de l'Escrinet, des comptages systématiques de rapaces en printemps ont été initiés à partir de 1982, mais avec un déficit d'observation en 1994-2001 (voir le site migration.net). C'était le résultat d'un conflit de longue date avec les chasseurs/braconniers locaux, qui ont abattu illégalement des rapaces et des pigeons ramiers, un conflit qui n'est pas encore résolu. Les résultats des observations de 1977 concordent en détail avec les résultats des observations à partir de 1982, ces derniers couvrant une partie beaucoup plus longue de la période de migration et s'élevant en moyenne à 7500 rapaces passant vers le nord au printemps (avec un maximum de 12,000).

Literatuur

Belvédère de Pierre-Aiguille: <https://www.birdingplaces.eu/nl/birdingplaces/france/belvedere-de-pierre-aiguille>
Bijlsma R.G. 1976. Ongestuwde trek van roofvogels (Falconiformes) in het binnenland. Gestencild rapport, Wageningen Hoog.
Biro-Colomb X., Giacomo C., Maire M. & Matérac J.-P. 2019. Évolution annuelle (1993-2017) de la migration postnuptiale des rapaces au défilé de l'Écluse (Haute-Savoie et Ain, France). Nos Oiseaux 66: 101-126.
European Environment Agency: <https://eunis.eea.europa.eu/species/Hieraaetus%20pennatus>
Evans P.R. & Lathbury B. 1973. Raptor migration across the straits of Gibraltar. Ibis 109: 359-372.
Ferus.fr 2012, <https://www.ferus.fr/actualite/incendie-criminel-au-col-de-l-escrinet-le-soutien>

de-ferus-au-collectif-escrinet-col-libre

- Glutz von Blotzheim U.N., Bauer K.M. & Bezzel E. 1971. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 4. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Guldemon J.A. 1978. Voorjaarstrek van roofvogels in Zuid Frankrijk 1977. Doctoraalverslag Vakgroep Dierecologie, Landbouw Hogeschool Wageningen. 60 pag., Opheusden.
- Jaffre M. *et al.* 2013. Long-term phenological shifts in raptor migration and climate. PLoS ONE 8(11): e79112.
- Keller V., Herrando S., Vorisek P. *et al.* 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- migration.net, https://www.migration.net/index.php?m_id=1510&fmSite=31
- Moreau R.E. 1972. Palaearctic-African bird migration systems. Academic Press, London.
- Reporterre.net 2012, <https://reporterre.net/Un-acte-de-terrorisme-anti>
- Taapken J. 1979. Trekvogeljacht in de Pyreneeën. Col d'Orgambideska voor drie jaar vrij van jacht! Het Vogeljaar 27: 177-180.
- Thiollay J.-M. 1967. La migration d'automne des rapaces diurnes aux Cols de Cou et Bretolet III. Nos Oiseaux 29: 105-126.
- Urcun J.-P. 2012. A preliminary overview of monitoring of raptors in France. Acrocephalus 33: 217-223.

Adres: Heidepark 53, 6705 AC Wageningen, jaguldemon@icloud.com

Foto 6. Overtrekkende Visarend, Col de l'Escrinet, jaren zeventig (Foto: Jan A. Guldemon). *Migrating Osprey at Col de l'Escrinet, spring 1970s. Balbuzard pêcheur en migration, Col de l'Escrinet, printemps des années 1970.*

Bijlage 1. Waarnemingen van roofvogels onderaan de Col de l'Escrinet, gesommeerd voor 15-22 april 1973, 7-14 april 1974, 28 maart-4 april 1975 en 18-23 april 1976. *Summed observations of birds of prey near the Col de l'Escrinet for April 15-22 1973, April 7-14 1974, March 28-April 4 1975 and April 18-23 1976. Observations des rapaces migrateurs sous le Col de l'Escrinet en 1973-76 pendant la période 28 Mars – 23 Avril.*

Dag	Zwarte Wouw	Bruine Kiek	Torenvalk	Sperwer	Visarend	Grauwe Kiek
Day	<i>M. migrans</i>	<i>C. aeruginosus</i>	<i>F. tinnunculus</i>	<i>A. nisus</i>	<i>P. haliaetus</i>	<i>C. pygargus</i>
28.III	73		6	1		1
29.III	103	2	12	1		
30.III	19	1	4			
31.III						
1.IV	5				1?	
2.IV	125		1		2	
3.IV						
4.IV	85	6	6	3	2	1?
5.IV						
6.IV						
7.IV			1			
8.IV	18		1		1?	
9.IV						
10.IV	2		5			
11.IV						
12.IV						
13.IV						
14.IV	7		1			1
15.IV	11		2	6	1?	
16.IV	4		1	1		1
17.IV			1	1	1?	1?
18.IV						1
19.IV						
20.IV		3	2	2	1?	
21.IV						
22.IV	8		1	2		
23.IV				1		
Som	460	12	44	18	4 + 5?	4 + 2?

Foto 7. Zwarte Wouw op voorjaarstrek, Col de l'Escrinet, jaren zeventig (Foto: Jan A. Guldemond). *Migrating Black Kite at Col de l'Escrinet, spring 1970s. Milan noir, Col de l'Escrinet.*

Bijlage 2a. Waarnemingen van roofvogels op de Col de l'Escrinet in 1977 (dit artikel) en in 1984-1993 (bron: migration.net). *Raptor migration at Col de l'Escrinet in 1977 (this paper) and in 1984-93 (source: migration.net). Observations des rapaces sous le Col de l'Escrinet en 1977 (cet article) et 1984-1993 (migration.net).*

Jaar Year	1977	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1992	1993
Eerste teldag <i>First day</i>	28.III	26.II	2.III	16.II	15.II	14.II	12.II	15.II	12.II	14.II
Laatste teldag <i>Last day</i>	10.IV	14.IV	25.V	31.V	25.IV	15.IV	19.V	22.IV	14.V	22.III
Teldagen <i>Days</i>	14	47	80	93	67	62	93	63	79	37
Uren <i>Hours</i>	78	542	899	884	680	641	919	683	774	430
Wespendief <i>P. apivorus</i>	6?	2	1739	3786	5	0	2166	0	1527	0
Zwarte Wouw <i>M. migrans</i>	361	2004	2689	1860	2245	2289	2596	2536	3086	667
Rode Wouw <i>M. milvus</i>	8	465	43	50	58	99	71	85	84	44
Slangenarend <i>C. gallicus</i>	11	27	32	26	27	56	26	28	49	15
Br. Kiek <i>C. aeruginosus</i>	97	528	199	366	369	396	409	489	703	54
Bl. Kiek <i>C. cyaneus</i>	0	8	13	9	21	8	32	21	0	8
Gr. Kiek <i>C. pygargus</i>	3	6	17	10	7	6	32	9	0	0
Kiekie <i>Circus spp.</i>	7	7	13	0	7	3	11	2	0	0
Havik <i>A. gentilis</i>	0	28	7	9	2	4	6	5	0	0
Sperwer <i>A. nisus</i>	38	181	148	240	201	289	374	291	678	91
Buizerd <i>B. buteo</i>	97	465	669	1033	1077	830	288	462	1217	723
Steenarend <i>A. chrysaetos</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Dwergarend <i>H. pennatus</i>	0	3	1	1	2	2	0	1	0	0
Visarend <i>P. haliaetus</i>	29	152	67	154	82	98	76	129	198	12
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>	84	102	147	133	223	393	361	469	424	115
Smelleken <i>F. columbarius</i>	0	11	8	17	9	12	19	19	0	3
Boomvalk <i>F. subbuteo</i>	0	16	31	24	18	17	54	27	30	0
Roodpoot <i>F. vespertinus</i>	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0
Slechtvalk <i>F. peregrinus</i>	0	6	9	11	10	10	9	5	0	6
Sakervalk <i>F. cherrug</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Valk/sperwer <i>Falco/Accip.</i>	7	4	16	1	5	8	19	6	0	0
Roofvogel <i>Raptor spp.</i>	67	149	151	18	43	33	54	14	0	11
Totaal <i>Total</i>	815	4165	5999	7748	4411	4553	6609	4598	7996	1749

Bijlage 2b. Waarnemingen van roofvogels op de Col de l'Escrinet in 2002-11 (bron: migration.net). *Raptor migration at Col de l'Escrinet in 2002-11 (source: migration.net). Observations des rapaces sous le Col de l'Escrinet en 2002-2011 (migration.net).*

Jaar Year	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Eerste teldag <i>First day</i>	3.III	25.II	23.II	20.II	7.II	24.II	22.I	19.I	20.I	5.II
Laatste teldag <i>Last day</i>	31.III	15.IV	15.V	20.IV	14.V	15.V	23.V	30.V	31.V	21.V
Teldagen <i>Days</i>	29	44	66	60	97	112	117	132	132	106
Uren <i>Hours</i>	325	464	654	573	991	1175	1234	1610	1508	1267
Wespendief <i>P. apivorus</i>	0	0	0	1	1538	1187	1372	3387	6662	1644
Zwarte Wouw <i>M. migrans</i>	1926	1372	1929	1219	1907	2169	2996	2864	2046	2498
Rode Wouw <i>M. milvus</i>	66	122	168	206	270	223	149	299	181	327
Monniksgier <i>A. monachus</i>	0	0	4	1	0	4	4	0	0	3
Vale Gier <i>G. fulvus</i>	0	0	6	2	0	59	172	235	0	771
Aasgier <i>N. percnopterus</i>	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0
Slangenarend <i>C. gallicus</i>	43	44	40	39	48	52	47	77	84	94
Br. Kiek <i>C. aeruginosus</i>	455	479	352	299	472	461	496	644	530	709
Bl. Kiek <i>C. cyaneus</i>	12	19	20	11	13	10	11	21	16	7
Gr. Kiek <i>C. pygargus</i>	0	0	18	7	20	14	23	17	30	30
Steppenkiek <i>C. macrourus</i>	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0
Kiekendief <i>Circus</i> spp.	2	11	8	9	23	2	0	0	6	0
Havik <i>A. gentilis</i>	3	1	7	1	2	3	9	0	0	1
Sperwer <i>A. nisus</i>	479	339	511	462	740	676	612	872	684	844
Buizerd <i>B. buteo</i>	790	794	1565	1140	1728	1237	864	1643	1300	2326
Ruigpoot <i>B. lagopus</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Dwergarend <i>H. pennatus</i>	0	1	1	1	3	0	0	0	2	3
Havikarend <i>H. fasciatus</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Visarend <i>P. haliaetus</i>	36	94	95	89	103	94	134	150	98	109
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>	152	217	671	436	611	628	554	772	736	1013
Smelleken <i>F. columbarius</i>	3	11	15	12	17	12	28	8	10	9
Boomvalk <i>F. subbuteo</i>	0	0	14	35	76	100	56	91	111	98
Roodpoot <i>F. vespertinus</i>	0	0	0	0	4	1	7	3	0	0
Slechtvalk <i>F. peregrinus</i>	3	5	10	8	9	10	5	9	1	19
Eleonora's <i>F. eleonora</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Valk/sperwer <i>Falco/Accip.</i>	3	3	11	3	6	3	0	0	3	2
Roofvogel <i>Raptor</i> spp.	37	40	68	80	130	38	125	109	54	32
Totaal <i>Total</i>	4010	3553	5513	4062	7720	6984	7666	11203	12556	10541

Bijlage 2c. Waarnemingen van roofvogels op de Col de l'Escrinet in 2012-22 (bron: migration.net). *Raptor migration at Col de l'Escrinet in 2012-22 (source: migration.net). Observations des rapaces sous le Col de l'Escrinet en 2012-2022 (migration.net).*

Jaar Year	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eerste teldag <i>First day</i>	10.II	1.II	1.II	10.II	10.II	20.II	18.II	16.II	13.II	1.III	15.II
Laatste teldag <i>Last day</i>	20.V	14.IV	15.V	14.IV	15.IV	17.IV	22.IV	22.IV	15.III	29.IV	22.IV
Teldagen <i>Days</i>	101	73	104	64	66	56	63	64	29	59	65
Uren <i>Hours</i>	1153	719	1155	744	691	649	690	671	302	572	774
Wespendief <i>P. apivorus</i>	3264	0	1784	0	0	0	0	0	0	2	0
Zwarte Wouw <i>M. migrans</i>	1885	2413	2730	3589	2104	1898	2071	2059	275	2487	2833
Rode Wouw <i>M. milvus</i>	347	434	386	500	329	325	342	237	255	326	641
Monniksgier <i>A. monachus</i>	6	6	14	0	0	0	0	0	0	0	0
Vale Gier <i>G. fulvus</i>	60	401	325	0	0	0	0	0	0	0	0
Aasgier <i>N. percnopterus</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Slangenarend <i>C. gallicus</i>	116	62	95	59	39	41	27	33	10	42	45
Br. Kiek <i>C. aeruginosus</i>	658	621	593	610	341	644	400	314	13	629	777
Bl. Kiek <i>C. cyaneus</i>	15	22	23	4	1	3	0	0	2	3	16
Gr. Kiek <i>C. pygargus</i>	16	3	14	2	6	8	1	5	0	14	7
Steppenkiek <i>C. macrourus</i>	1	2	0	4	1	3	0	0	0	1	4
Kiekendief <i>Circus</i> spp.	1	2	4	0	5	5	0	2	0	4	4
Havik <i>A. gentilis</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Sperwer <i>A. nisus</i>	635	999	880	861	728	739	745	484	325	846	1384
Buizerd <i>B. buteo</i>	2025	1943	2027	1336	1160	1208	1072	759	333	482	1126
Dwergarend <i>H. pennatus</i>	1	1	1	0	0	2	3	2	0	1	4
Visarend <i>P. haliaetus</i>	89	98	133	136	87	102	52	48	5	66	84
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>	524	599	1009	601	453	957	264	316	82	1003	876
Smellek <i>F. columbarius</i>	18	15	15	11	3	12	5	6	0	15	16
Boomvalk <i>F. subbuteo</i>	42	4	71	7	7	27	21	10	0	68	49
Roodpoot <i>F. vespertinus</i>	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Slechtvalk <i>F. peregrinus</i>	7	13	11	1	0	0	3	3	0	3	1
Grijze Wouw <i>E. caeruleus</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Valk/Sperwer <i>Falco/Accip.</i>	2	1	6	0	9	0	0	6	0	0	17
Roofvogel <i>Raptor</i> spp.	30	49	55	8	9	13	8	3	3	0	74
Totaal <i>Total</i>	9743	7689	10177	7729	5482	5987	5014	4287	1303	5993	7959